

обхідно платити; в суспільстві незламним залишився стереотип, закладений попередньою системою, щодо стійкості дисбалансу у даній сфері між працею і капіталом, суть якого – в протистоянні між показниками високого рівня забезпеченості населення об'єктами та низького рівня затрат на функціонування мережі; нові моделі господарювання, які почали апробацію у вигляді організаційно-економічних експериментів в окремих галузях відчутних зрушень не дали. Тривала криза в різних ланках суспільного життя "паралізувала" реформаційні рухи в соціально-культурній сфері.

У концепції розбудови соціального ринкового господарства України головним призначенням держави є створення високого добробуту своїм громадянам, забезпечення всім членам суспільства доступу до необхідних благ і послуг. Вихідним моментом реалізації цієї мети є дотримання пропорційності, адекватності заходів соціальної, технологічної та господарської політик. Потреби соціальної сфери визначаються пріоритетними в процесі функціонування економіки, використання матеріальних, фінансових і трудових ресурсів.

Це принципово вирізняє теперішню ситуацію від тієї, що мала місце наприкінці XVIII ст., коли широко розвивалися ідеї "людини економічної", тобто коли було відсутнім розуміння того, що праця – це не просто витрата пасивного і однорідного ресурсу для виробництва масової продукції, але джерело всіляких зрушень в усій системі економічних відносин. Нині все більше уваги приділяється людині як особистості [3].

Американський економіст Р. Рейч писав, що політики, зазвичай, не розуміють, що реальний потенціал нації становить навіть не володіння певними технологіями, а здатність громадян розв'язувати більш комплексно завдання майбутнього, спираючись на здібності адекватного їх вирішення в минулому чи теперішньому [5]. Наявність конкурентноздатних виробників певних видів продукції, забезпеченість природними ресурсами, можна визначити пріоритетними чинниками добробуту нації. Але приклад Японії, яка, можна сказати, обділена останніми, демонструє дивовижні економічні успіхи за наявності головного надбання – вище нами згадуваного так званого "соціального капіталу". Цей термін набуває дедалі ширшого поширення в сучасних умовах і являє собою кадрово-ціннісний капітал нації, тобто освітній і кваліфікаційний рівень людей в країні, наявність творчих і підприємницьких талантів, культурний рівень нації в цілому [3] та дозволяє виділити його як категорію стратегічного ресурсу нації і основного чиннику її економічного зростання.

Таким чином, соціально-культурна сфера відіграє надзвичайно важливу роль у побудові соціальної держави. З позиції теорії людського капіталу, з проєкції розгляду людини не тільки як головної продуктивної сили у суспільному виробництві, але і як його вищої цінності та стратегічного ресурсу нації, який формується залежно від освітнього та культурного рівнів, наявності творчих та підприємницьких талантів кожної особистості, можна забезпечити собі майбутнє. Більше того, саме за рахунок розвитку людського капіталу можна досягти значного росту обсягів виробництва. З огляду на це, галузі

освіти, культури та охорони здоров'я найбільшою мірою дозволяють забезпечити належний рівень формування та розвитку людського капіталу через покращання різних якостей кожної особистості та реалізацію функції удосконалення людини, формування громадської свідомості та її високих моральних якостей, а їх розвиток стає головною метою розвитку суспільства в цілому.

Література

1. Будаговська С., Кілієвич О., Пушкіна І. Мікроекономіка і макроекономіка: у 2-х частинах: Підручник для студентів економіч. спец. Закладів освіти. – К.: Основи, 1998. – 517 с.
2. Бойко Є.М. Сучасний стан і напрями реформування системи вищої освіти// Фінанси України. – 1999, №9. – С. 46-51.
3. Єременко В.І. Основи соціальної економіки: Популярний курс. – К, 1997. – 168 с.
4. Україна 2-10: конспект програми стратегічного розвитку// Урядовий кур'єр. – 1999, № 62. – С.12-15.
5. Reich R/ The Work of Nations – New York, 1991. – P/ 162-163.

УДК 330.567.28

Доц. І.В. Стасюк, канд. екон. наук – УкрДЛТУ

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДОМОГОСПОДАРСТВ ПОВИНЕН ПРАЦЮВАТИ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Заощадження домогосподарств – є одним з потенційних інвестиційних джерел економіки. Розглядаються стан заощаджень населення України, а також шляхи збільшення активних заощаджень та створення умов для їх спрямування в реальний сектор економіки.

Ключові слова: заощадження, активні заощадження, пасивні заощадження, інвестиції.

Doc. I.V. Stasiuk – USUFWT

Investment potential of households must work for economics of Ukraine

Savings of households are one of the potential investment sources of economics. This article considers the state of the Ukrainian people's savings and ways of increasing the active savings and creation of the conditions for their turning to the real sector of economics.

Key words: savings, active savings, passive savings, investments.

На сьогодні в економіці України простежуються позитивні тенденції приупинення економічного спаду та початку економічного поживлення. Про це, зокрема, свідчить, починаючи з 2000 р., позитивна динаміка реального ВВП, реальних доходів населення та випереджаючий темп зростання обсягів капіталовкладень стосовно темпів зростання реального ВВП. Однак, незважаючи на ріст обсягів інвестицій в економіку України, вони є далекі від бажаних. За різними оцінками потреба в інвестиціях на структурну перебудову в Україні перебуває у межах 30-70 млрд. дол. [1, ст. 74], в той час як загальний обсяг іноземних інвестицій на 1 січня 2002 р. становив 4406,2 млн. дол. [2, ст. 5], а в 2000 р. було освоєно за рахунок всіх джерел фінансування 23629 млн. грн. [3, ст. 116].

Економічна стабілізація та подальший розвиток економіки потребують залучення всіх потенційних джерел інвестування. Одним із таких інвестиційних джерел є заощадження населення. Саме домогосподарства у біль-

шості розвинутих країн формують основний інвестиційний потенціал економіки. Обсяг заощаджень населення, насамперед, залежить від рівня його доходів. Однак, в Україні середньомісячний дохід на душу населення за січень-грудень 2001 р. становив 184,6 грн. [2, ст. 5], в той час як прожитковий мінімум на 1 особу на місяць на цей рік був встановлений в розмірі 311,3 грн. Крім того, зберігається значна натуралізація доходів, особливо у сільській місцевості, все ще мають місце заборгованості з виплат зарплат. Опитування населення показує, що пересічний українець заощаджуватиме за умови, що його місячний дохід на одного члена сім'ї буде еквівалентний 100 дол. США [4, ст. 33]. На перший погляд, за умов, що склалися, ні про, які заощадження в Україні не може йти мови. Однак, необхідно враховувати, що доходи розподіляються нерівномірно та особливістю економіки України є значний приріст заощаджень при стосовно низьких офіційних доходах. Це пояснюється значною часткою тіньової економіки, яка охоплює, за оцінками фахівців, 60 %, одержанням неофіційних доходів 40 % населення, які становлять 10-15 млрд. дол. [5, ст. 5]. Переважна частина неофіційних заощаджень вкладається в коштовності, нерухомість, іноземну валюту та вивозиться за кордон. За роки незалежності обсяг капіталів, вивезених за кордон, оцінюється спеціалістами в 20-40 млрд. дол. [6].

Заощадження населення України зростають при підвищенні доходів (табл.1). Після фінансової кризи 1998 р. НБУ спрямував свої зусилля на стабілізацію грошового ринку, внаслідок чого намітилися позитивні тенденції в структурі заощаджень домогосподарств: якщо частка заощаджень населення на вкладах у банках та на придбання цінних паперів (активних заощаджень) в 1998 р. становила 18,1 %, а пасивних – 81,9 %, то в 2000 р. – відповідно 34,4 % і 65,6 %. Зменшились і витрати населення на придбання іноземної валюти з 68,9 % від загальних заощаджень до 26,1 %.

Табл. 1. Грошові доходи і заощадження населення та їх структура*

Показники	Роки				
	1996	1997	1998	1999	2000
Грошові доходи, млн. грн.	40311	50069	54379	61865	86833
Споживання, млн. грн.	27450	31876	34867	41832	59858
Обов'язкові платежі та добровільні внески, млн. грн.	3918	5223	5568	6750	11748
Загальні заощадження, млн. грн.	8943	12970	13944	13283	15227
У тому числі:					
активні заощадження	2436	2585	2523	4556	5240
пасивні заощадження, в т.ч.:	6507	10385	11421	8727	9987
придбання іноземної валюти	4928	7758	9614	4864	3971
Структура заощаджень, %	100	100	100	100	100
У тому числі:					
активні заощадження	27,2	19,9	18,1	34,3	34,4
пасивні заощадження, у т.ч.	72,8	80,1	81,9	65,7	65,6
придбання іноземної валюти	55,1	59,8	68,9	36,6	26,1
Перевищення пасивних заощаджень над активними, рази	2,7	4,0	4,5	1,9	1,9

Примітка: *Розраховано на основі даних// Статистичний щорічник України за 1999 рік. – К.: Техніка. – 2000. – С. 408; Україна у цифрах у 2000 році. – К.: Техніка. – 2001. – С. 29

Потреба економіки України в інвестиціях вимагає стимулювання збільшення обсягів активних заощаджень домогосподарств, насамперед у формі вкладів в комерційних банках, які становлять одне із джерел банківських кредитних ресурсів.

В Україні спостерігається позитивна тенденція зростання вкладів населення в комерційних банках (табл. 2), що свідчить як про збільшення грошових доходів населення, так і про підвищення довіри до банківської системи. Обсяг вкладів населення в комерційних банках України на кінець 2001 р. становив 11,1 млрд. грн.[2, ст. 5]. Проте в Україні вклади населення не є основним джерелом кредитних ресурсів комерційних банків на відміну від розвинутих країн. Так, питома вага вкладів населення в усіх зобов'язаннях комерційних банків розвинутих країн становить приблизно 80 % [7, ст. 23], в той час як в Україні – біля 23 % [8, ст. 35]. Але, незважаючи на те, що вклади домогосподарств України не є основним джерелом кредитних ресурсів комерційних банків, вони істотно можуть вплинути на обсяги кредитування. За розрахунками Т. Клименка, при зростанні вкладів населення на 1 млн. грн. сума кредитів, що надається банками, в середньому зростає на 2910800 грн. [8, ст. 37], тобто майже в 3 рази. Якщо взяти до уваги, що тільки за приблизними розрахунками поза банківською системою на сьогодні населення зберігає понад 10 млрд. грн. [9, ст. 155], то їх залучення на вклади в комерційні банки може істотно збільшити інвестиції в економіку України.

Табл. 2. Вклади населення в комерційних банках України*

Показники	Роки					
	1996	1997	1998	1999	2000	1 півріччя 2001
Кошти на рахунках підприємств, організацій та населення, млн. грн.	5145	6357	8278	12156	18585	21907
У т.ч.: вклади населення, млн. грн.	1227	2297	3089	4283	6581	8372
З них:						
- до запитання	480	744	834	1251	2029	2598
- строкові, в т.ч.	747	1555	2255	3030	4550	5774
- довгострокові	-	-	409	518	907	1489
Вклади населення, в %	24	36	37	35	35	38
Структура вкладів населення, %**						
Вклади населення, з них:	100	100	100	100	100	100
- до запитання	39,1	32,3	27	29,2	30,9	31,0
- строкові, в т.ч.	60,9	67,7	73	70,8	69,1	69,0
- довгострокові	-	-	13,2	12,1	13,8	17,8

Примітка: * Лобанова А. Проблеми формування ресурсної бази комерційних банків України// Економіка. Фінанси. Право. – 2001, № 12. – С. 24. ** Розраховано на основі даних *.

Залежно від строку розміщення вкладів населення переважають строкові депозити, частка яких перебуває у межах 60-73 % від усіх вкладів домогосподарств. Їх обсяг безупинно зростає. Позитивним є збільшення довго-

строкових вкладів, які є джерелом довгострокових кредитів, так необхідних для розвитку підприємств України. Але питома вага довгострокових депозитів в загальному обсязі вкладів населення залишається ще низькою, хоча спостерігається тенденція до їх зростання з 12,1 % у 1999 р. до 17,8 % станом на 1 півріччя 2001 р.

Необхідно зазначити, що в сучасних умовах зберігається проблема ефективного використання залучених коштів комерційними банками. Так, зараз вони орієнтовані на короткотермінове кредитування і кредити недостатньо диверсифіковані по галузях народного господарства. З кредитів, виданих суб'єктам господарювання, частка довгострокових кредитів сягає тільки 28,6 % [10, ст. 4] і, за даними Національного банку України, приблизно 38,2 % від загального обсягу кредитного портфеля було спрямовано в основному на розвиток підприємств чорної металургії, машинобудування, металообробки та харчову промисловість, водночас 33,8 % було спрямовано у торгівлю. Такий стан пояснюється тим, що у структурі пасивів комерційних банків переважають короткострокові зобов'язання (до 1 місяця) – 70,1 %, середньострокові (від 1 місяця до року) становлять 17,4 %, довгострокові (понад рік) – 12,5 % [11, ст. 139]; непередбачуваністю інфляційних процесів; високими ставками за кредити при низькій рентабельності більшості галузей народного господарства, що збільшує ризик неповернення кредитів; обмеженість кредитних ресурсів банків.

Збільшення кредитних ресурсів банків, зокрема, за рахунок заощаджень домогосподарств ставить на порядок денний використання всіх можливих для цього інструментів: розширення практики безготівкових розрахунків між фізичними особами; % по вкладах населення повинен бути прив'язаний до індексу споживчих цін, дохідності по різних видах цінних паперів (або валюти); виключення з оподаткування доходу вкладів громадян в банках. Особливої ваги набуває посилення довіри населення до банківських установ, а отже, страхування депозитів. Важливим з цієї точки зору є положення Закону України "Про фонд гарантування вкладів фізичних осіб", підписаного Президентом України 20 вересня 2001 року. Цим законом, зокрема, передбачається гарантування Фондом кожному вкладнику відшкодування коштів по вкладах клієнтів, включаючи відсотки, в розмірі вкладів на день настання його недоступності, але не більше 1200 грн. по вкладах в кожному із таких банків-учасників Фонду.

Перетворення потенційних заощаджень домогосподарств в інвестиційні ресурси можливе і при реалізації населенню підприємствами своїх товарів на основі авансових платежів (внесків). Це вигідно як самим підприємствам, оскільки дозволяє їм отримати додаткові, фактично безплатні, на відміну від банківських кредитів, кошти, так і домашнім господарствам, оскільки заощадження населення використовуються на інвестування потрібних товарів і послуг та позбавлені інфляційного знецінення. В сучасних умовах за схемою часткової передоплати вже працюють вищі навчальні заклади, житлове будівництво. Враховуючи значний незадоволений попит на житло в

Україні, заощадження населення у формі часткової передоплати поживають розвиток сфери будівництва.

Одним з напрямів перетворення не інвестиційних заощаджень в інвестиційні є придбання населенням різноманітних цінних паперів (ЦП).

Проте, сьогодні в Україні спостерігається низька активність домогосподарств на ринку ЦП, що пояснюється як обмеженим доступом населення до цього ринку, так і недовірою до фінансових посередників, які саме покликані акумулювати невеликі заощадження дрібних інвесторів та інвестувати ці кошти в економіку. У зв'язку з цим назріла необхідність стимулювання залучення заощаджень населення через ринок ЦП та створення ефективних механізмів використання цих коштів на розвиток економіки. Зазначене, зокрема, стосується і внутрішніх державних запозичень. Покупцями ОВДП мають бути не тільки комерційні банки та суб'єкти підприємницької діяльності, як фізичні особи. Крім того, на сьогодні ОВДП використовуються для покриття дефіциту державного бюджету. Акумуляовані від продажу державних облігацій кошти повинні спрямовуватись на збільшення державних капіталовкладень, частка яких у ВВП безупинно зменшується, що при недостатніх обсягах приватних інвестицій негативно впливає на розвиток економіки.

Важливим напрямком розвитку внутрішніх державних запозичень може стати і застосування цільових позик під конкретні проекти при можливості погашення державного боргу акціями побудованих чи реконструйованих підприємств.

Не варто забувати і про потенційні інвестиційні можливості муніципальних цінних паперів, які можуть купуватись громадянами. Однак, на сьогодні питома вага позикових ресурсів в Україні не перевищує 0,1 % від сукупних доходів місцевих бюджетів, в той час як в європейських розвинутих країнах питома вага інвестиційних позик щорічно становить від 6 до 19 % доходів муніципалітетів [12, ст. 73].

Залучення коштів населення на придбання державних та муніципальних ЦП можливе за умови їх випуску з характеристиками, конкурентноздатними на ринку грошей та інших цінних паперів, гарантування повернення вкладених коштів, не знецінених інфляцією, одержання за бажанням акцій побудованих чи реконструйованих підприємств при застосування цільових державних і муніципальних позик під конкретні інвестиційні проекти.

Важливим джерелом інвестицій можуть стати заощадження населення, акумульовані страховими компаніями, пенсійними фондами та кредитними спілками. В сучасних умовах в більшості розвинутих країн спостерігається зменшення банківських фінансових активів при одночасному зростанні фінансових ресурсів небанківських установ. Інвестиційні переваги страхових і пенсійних фондів полягають у тому, що капітал, який ними інвестується, є дешевшим за банківський, має місце менший ризик по строках завдяки довгостроковим внескам та сферам розміщення капіталу. У Великобританії страхові інвестиції становлять близько 53 % їх загального обсягу, пенсійні фонди США як інвестори займають 26 % біржового ринку країни [13, ст. 87],

у Польщі протягом двох років в економіку було інвестовано близько 1 млрд. дол. США пенсійних коштів [14, ст. 42].

В Україні до 1988 р. існувала державна монополія у сфері страхування. Після 1988 р. починається розвиток приватного страхового ринку. Станом на початок 2000 р. в Україні функціонує 268 страхових компаній, однак, тільки 50 з них є успішними. Перелік пропонованих послуг страховими компаніями досить різноманітний: добровільне страхування життя, майнове, медичне, відповідальності, запобігання фінансовим ризикам тощо.

Загальний обсяг надходження страхових платежів постійно зростає. За 2000 р. загальна сума страхових внесків становила 2,136 млрд. грн. Однак, незважаючи на зростання обсягів страхових платежів, страховий ринок забезпечує перерозподіл тільки 1,2 % ВВП, тоді як в розвинутих країнах – 8-12 % [15, ст. 119]. Страховий ринок в Україні порівняно з країнами Європи має незначну питому вагу – на нього припадає тільки 0,05 % загальноєвропейського обсягу страхових послуг. Вітчизняний страховий ринок охоплює близько 10 % всіх ризиків, що є в Україні, у той час як в розвинутих державах цей показник сягає 90-95 % [16, ст. 132-133].

Серед різних видів страхування переважає майнове страхування (71 % всіх залучених коштів) [15, ст. 120], однак, частка участі населення в цьому страхуванні є незначною. Найдієвіше джерелом довгострокових інвестицій в економіку країни – кошти із страхування життя. Однак, надходження цих коштів в Україні з року в рік зменшуються і становлять 0,4 % від всіх надходжень страхових платежів, в той час як в розвинутих країнах – 50-60 % [15, ст. 120].

Одним із інвестиційних джерел повинно стати обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів. Однак, на сьогодні до цього виду страхування залучена незначна частина власників автотранспорту (2,1 %) [15, ст. 120]. На сьогоднішній день залишаються нерозвинутими медичне і пенсійне страхування.

Незважаючи на незначні обсяги залучених коштів вітчизняними страховими компаніями, попит на надійні страхові послуги все ж таки існує. Люди готові придбати страховки закордонних компаній, навіть якщо вони працюють нелегально. Привабливість для українців послуг іноземних страхових компаній – у можливості розміщення заощаджень в іноземній валюті, що зменшує ризик нестабільності та інфляційного знецінення, вища довіра, у зв'язку із значним контролем іноземних держав за діяльністю своїх страхових компаній. Іноземні страхові компанії проникають в Україну і за перестраховальними схемами і одержують від цього значні доходи. Так, у 1999 р. обсяг перестраховальних премій, виплачених за кордон, становив 277,3 млн. грн. (23,8 %) від суми надходжень від усіх видів страхування, а зі страхування осіб нерезидентам було виплачено 11,2 млн. грн. (4,7 %) [16, ст. 133].

Ще одним об'єктом залучення вільних коштів населення можуть стати недержавні пенсійні фонди (НПФ). Проектом Закону України "Про недержавне пенсійне забезпечення" передбачені три типи НПФ: відкриті, корпоративні та професійні. Фізичні особи можуть бути учасниками відкритих та про-

фесійних НПФ. На думку Г. Мактаггарта, керівника проекту пенсійної реформи в Україні ПАДКО/АМР США, відкриті НПФ підходять щонайбільше для 10 % громадян – високооплачуваних осіб, зазвичай самозайнятих, які мають достатній дохід для здійснення пенсійних заощаджень, добре розуміються на ринку фінансових послуг і можливих варіантах вибору [17, ст. 30]. Крім того, недоліком відкритих НПФ є те, що організації, які займаються цією справою, мають на меті одержання прибутку з вкладників фонду і з цією метою стягують плату за свої послуги. У зв'язку з цим найкращим варіантом залучення вільних коштів населення є професійні пенсійні фонди.

Привабливість НПФ в розвинутих країнах – існування податкових пільг. Так, в США за пенсійною схемою "401к" особисті пенсійні внески (як і не пенсійні внески роботодавця на користь працівника до пенсійного фонду) не включаються в базу оподаткування прибутковим податком з громадян до моменту одержання недержавної пенсії. Держава контролює питання вкладання пенсійних активів під надійні гарантії, цим самим сприяє як ефективному використанню залучених коштів, так і зменшує ризик шахрайства.

З 1993 по 2000 рр. в Україні було зареєстровано близько 100 НПФ, але реально на цьому ринку соціальних послуг працює тільки 20 % загальної кількості існуючих НПФ [18, ст. 20], незначні обсяги і залучених коштів.

Існує багато причин, чому громадяни України недостатньо користуються послугами вітчизняного страхового та пенсійного ринку. Це зокрема, відсутність економічної стабільності: значний рівень інфляції, а отже, малі стимули здійснення довгострокових (накопичувальних) видів страхування та пенсійних внесків у зв'язку із значним ризиком знецінення заощаджень та неможливістю здійснення страхових та пенсійних заощаджень в іноземній, більш стійкій валюті; втрата довіри населення до діяльності різного роду фінансових посередників тощо.

Розв'язання названих вище проблем акумулювання коштів дозволить поживати розвиток страхового і пенсійного ринків України. За розрахунками експертів, в економіку України протягом 10 років може бути залучено близько 5 млрд. дол. США пенсійних коштів [14, ст. 42]. Однак, залучення вільних коштів становить тільки потенційне джерело інвестицій. Потрібно стимулювати ефективну інвестиційну діяльність страхових компаній та пенсійних фондів шляхом розміщення їх резервів серед різних видів активів, формуючи "портфель інвестицій" з метою диверсифікації ризиків в процесі інвестування коштів. Зокрема, – це можуть бути гарантовані та дохідні державні цінні папери, вклади у банківські активи, нерухомість (житло), цінні папери підприємств, що себе добре зарекомендували.

Ще однією небанківською фінансовою установою, яка здатна ефективно обслуговувати населення, є кредитна спілка (КС). Кредитні спілки мають статус неприбуткових громадських організацій, і у зв'язку з цим, діють в пільговому податковому полі. Сьогодні саме КС спроможні проінвестувати малий бізнес, фермерські господарства, надійно заощаджувати вільні кошти своїх членів, гарантуючи від ризику їх втрати.

Міжнародний досвід свідчить, що КС значною мірою заповнюють вільну нішу на фінансовому ринку. Загалом у понад 100 країнах світу налічується майже 90 тис. фінансово-кооперативних установ, які обслуговують 500 млн. клієнтів. Тільки в США кількість кредитних спілок перебуває у межах 10-12 тис., які об'єднують близько 70 млн. громадян, володіють 360 млрд. дол. США активів, що становить понад 54 % всіх позичкових ресурсів [19, ст. 48]. На сьогодні у Польщі існує 140 тис. кредитних спілок, у активі яких 350 млн. дол. [20, ст. 154]. В Україні діє Національна асоціація кредитних спілок України (НАКСУ), яка забезпечує організований ринок кредитної кооперації. У складі НАКСУ функціонує 121 КС з капіталом 26 млн. грн. у міських організаціях і 10 млн. грн. у сільських [20, ст. 154]. Кредитними спілками, що входять до НАКСУ, щорічно надаються в середньому 15 тис. кредитів, збільшується частка кредитів, які беруться на розвиток приватного підприємництва, зростає кількість кредитів, які надаються на придбання технологічних ліній та нового обладнання, і хоча поки що питома вага останніх становить всього 15-20 % від загальної кількості кредитів, в них задіяно майже 70 % від загального обсягу кредитних ресурсів спілок [21,4].

Отже, зроблений аналіз засвідчує, що в Україні незважаючи на низькі офіційні доходи населення та низький рівень життя переважної його частини, існує значний інвестиційний потенціал домашніх господарств. На сьогодні дуже гостро стоїть проблема як мобілізації вільних коштів, так і спрямування їх в інвестиційне русло. У зв'язку з цим повинні бути використані всі ефективні шляхи її розв'язання, що стане поштовхом до масштабного економічного зростання.

Література

1. **Лисяк Л.В., Шумський В.М.** Реальність потенційних джерел інвестиційної діяльності в Україні// *Фінанси України*. – 2000, № 2.
2. **Економіка України** у січні 2002 року// *Урядовий кур'єр*. – 2001, № 36.
3. **Україна** у цифрах у 2000 році. – К.: Техніка, 2001.
4. **Герасимчук Ю.О.** Внутрішні джерела фінансування української економіки// *Фінанси України*. – 2001, № 4.
5. **Шумський В.М., Діхтерьова В.В.** Формування пенсійного фонду: реальність потенційних джерел// *Фінансова Україна*. – 2001, № 7.
6. **Бучарський Ю. Це** солодке слово "інвестиція"// *Діло*. – 1998. – 16-23 лютого.
7. **Лобанова А.** Проблеми формування ресурсної бази комерційних банків України// *Економіка. Фінанси. Право*. – 2001, № 12.
8. **Клименко Т.** Кредитная деятельность банков Украины// *Экономика Украины*. – 2000, № 3.
9. **Інфляція** в Україні у 2001 році виявилась майже вдвічі меншою, ніж планувалось// *Фінанси України*. – 2002, № 1.
10. **Солтис Я.** Банки України сьогодні// *Вісник НБУ*. – 2000, № 7.
11. **Перзек М.Б.** Банківське кредитування як джерело фінансування інвестиційного процесу// *Фінанси України*. – 2001, № 3.
12. **Кравченко І.** Місцеві фінанси України. – К.: КООТ "Знання". – 1999.
13. **Корнєв В.В.** Розвиток ринку фінансових послуг небанківських посередників// *Економіка і прогнозування*. – 2001, № 3.
14. **Колбун В.** Пенсійна система: нагальні проблеми, напрями реформування, соціально-економічне значення// *Україна: аспекти праці*. – 2001, № 7.
15. **Залстов О.М.** Державна політика на страховому ринку України// *Фінанси України*. – 2001, № 11. – С. 119.

16. **Субачов І.І., Олійник В.Я., Терещенко Т.С., Заволока Л.О.** Розвиток страхового ринку в Україні як чинник фінансової стабілізації економіки// *Фінанси України*. – 2001, № 5.
17. **Мактаггарт Г.** Корпоративні та професійні програми добровільного пенсійного забезпечення// *Україна: аспекти праці*. – 2001, № 2.
18. **Копейкін В.** Шляхи створення добровільної системи недержавного пенсійного забезпечення: проблеми та перспективи// *Україна: аспекти праці*. – 2001, № 3.
19. **Гончаренко В.** Кредитні спілки і кооперативні банки та особливості їх розвитку в Україні// *Вісник НБУ*. – 2000, № 1.
20. **Ларіонова Л.** Ощадно-позичкове товариство. Сокиринці: рік 1871: рік 2001// *Фінанси України*. – 2002, № 2.
21. **Козинець П.** Кредитні спілки допоможуть державі стати заможнішою// *Вісник кредитних спілок*. – 1999-2000.

УДК 630

Доц. С.С. Дикий, канд. екон. наук – УкрДЛТУ

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ СОБІВАРТОСТІ, ЇЇ РОЛЬ У ГОСПОДАРЬСЬКОМУ МЕХАНІЗМІ

Розглядається економічна сутність собівартості продукції у господарському механізмі. Наведено види собівартості відповідно з економічною природою видатків. Приводяться основні шляхи зниження собівартості.

Ключові слова: Собівартість, показники собівартості, затрати, прибуток.

Doc. S.S. Dykyj – USUFWT

Economics cost price essence, her role in mechanism

Considers an economic unit essence cost in mechanism. Directed the types of cargo in accordance with economic nature. Lead the basic cost price lowering ways.

Собівартість продукції – грошове вираження витрат підприємств, їх поточні видатки на виробництво і реалізацію продукції. В собівартість продукції включається перенесена на даний продукт вартість спожитих засобів виробництва (матеріальні ресурси, які витрачені на виробництво товарної продукції, включаючи затрати, пов'язані з використанням природних ресурсів), частину вартості продукту, створеного необхідною працею, а також деякі елементи чистого доходу суспільства (відрахування на соціальне страхування та ін.). Внаслідок того, що суспільство бере на себе покриття істотної частини затрат щодо відтворення робочої сили за рахунок суспільних фондів споживання, вартість необхідного продукту входить в собівартість продукції тільки в частині, яка відповідає заробітній платні. Таким чином, собівартість продукції, відображаючи відношення між суспільством в цілому і його господарюючими ланками включає в себе елементи, які за своєю природою являють собою даний продукт, і, навпаки, не включає деяких елементів суспільних витрат.

Розрізняють собівартість індивідуальну (собівартість підприємства) та середню галузеву. Відповідно до економічної природи видатків на підприємстві розрізняють видатки, що безпосередньо входять в собівартість продукції (виробнича собівартість) і видатки, пов'язані зі збутом, їх реалізацією продукції, а також адміністративно-господарські та деякі інші видатки. Динаміка